

deno; nie-li ináče, prežije svojich podmaniteľov a na jich hrobe uvije si vienok slávy. Chcel bych čiastočne načiarat priechod z letargie k povedomiu a počínam úkazom, ktorý na zákonodarnom ústave vidíme. Tisíc rokov sa už otcovia uhorskej zeme k spoločnej porade schádzali, ale za tých tisíc rokov nebolo medzi nimi Maďara, nie Slováka, nie Rumuna, Rusa, nebolo rozdielu medzi národmi, iba sa hodnostárske vrstvy rozoznávali;⁴¹ teraz nie na toľko vrstvy, ako radšej národnosti sa rozoznávajú — či sa to ale môže pred jedným národom ukryť a povedať mu, že sú to právno-politické otázky. Ukrývajte! ale že my neobanujeme klam, čo hneď aj k vášmu dobrému vypáli, za to vám už len z tej príčiny chcem dobre stať, že ponevác sme dlhým motúzom s rodinou spojení, mohli by sme dakomu v hrdle zaviaznuť; kto ale samojediný na tomto svete ako prst stojí, tomu už naozaj môže o kožu ísť. Čože sa ale môže povedať o súkromných záležitostiach národov? Či Slovák tak dobre zná, čo bolí Maďara, ako tento sám? alebo naopak? Čo Slováka bolí, to len Slovák môže rozpovedať, a tak je nutnosť národnej autonómie už aj týmto dokázaná. (Prosím vás ale, nemýľte sa na štátnej a národnej samospráve). Koľké nápravy už aj národnia naša ekonomia v dosavádnom zákonodarstve vyhladáva, môžeme najzreteľnejšie v urbárskych zákonoch vidieť, kde sa povinnovatosť služobné našim ľuďom tou mierou merali, ako v požeňnaných krajinách dolnej zeme;⁴² na národnie naše hospodárstvo, kde, aby som ukázal, preležaním za 5—10 rokov sa rafa napráva a úrodnou stáva, sa žiadon ohľad nebral; maximum pastvy je ustanovené, či ho dakde vydali? Ani len na holiach!! hory, ktoré obciam našim do roku 1848 dreva dávali, zostali výtvarným majetkom panstva bez toho, aby teraz len voliaky výhľad bol na usporiadanie tejto záležitosti! A tak trebárs kto čo povie, heslom našim len to bude, že každý najlepšie vie, ako mu v srdci vrie; ani to nemôž byť, aby nám kto iný kašu dúchal. Či sa nasnovaná amalgamizácia utká? uvidíme! ale nach som dobrým — bude sa to trhať a skrúcať z návoja.

99

Prosbopis Slovákov odovzdaný 12. decembra 1861 slovenskou deputáciou vedenou banskobystrickým biskupom Št. Moysesom vo Viedni cisárovi Františkovi Jozefovi.

Uverejnil D. Rapant, Viedenské memorandum slovenské z roku 1861 (nemecky podľa originálu v archíve kr. miestodržiteľskej rady), ďalej v Petitionem der Serben und Slowaken; maďarsky v Sürgöny, roč. 1861, č. 689 zo 17. decembra 1861). Uverejňujeme slovenský text podľa PbV, roč. I, č. 78 z 13. decembra 1861. Vynechávame podpisy.

Prosbopis vysvetľuje vývin národného života Slovákov do roku 1861, všetky prosbopisné akcie predchádzajúce viedenskej ceste slovenskej deputácie roku

⁴¹ Ide tu o feudálne stavy Uhorska, medzi príslušníkmi ktorých nerozhodovala národná príslušnosť.

⁴² Narážka na to, že feudálne zákonodarstvo, pokiaľ riešilo a upravovalo poddanské záležitosti, nebralo zreteľ na úrodnosť pôdy v rôznych krajinách Uhorska, takže slovenskí poddaní boli v značnej nevýhode oproti poddaným z úrodných, nížinných krajov.

1861, najmä z rokov 1849, určené panovníkovi. Prosbopis pripomína, že uhorský snem r. 1861 znemožnil vyrovnanie nie vytisnutím Slovákov, ktorí sa chcú a budú brániť proti obvineniam, že majú úmysel obnoviť zákony z roku 1848. Slováci chcú dosiahnuť v krajine nimi obývanej vplyv a uplatnenie, nepotrebujú výnimočný stav, žiadajú uznanie za národ, vymedzenie Okolia, uznať slovenčinu za rokovaciu reč a napokon predkladajú návrh na privilegiálnu listinu, v ktorej sú zhrnuté všetky náležitosti súvisiace s ustanovením Okolia a jeho vnútornej správy. Súčasne s týmto probopisom odovzdal biskup Št. Moyses aj žiadosť o ochranu proti maďarizácii v školách a v úradoch.

Dejepis tak dobre, jako i zriadenie Uhorska a označenie jeho hodnostárov podávajú nepodvrhnuté svedectvo toho, že Slováci uhorskí už pred pristahovaním Maďarov do Uhorskej samostatný štát tvorili a na potešiteľnom stupni vzdelanosti stáli.

Ačpráve s koncom deviateho storočia skrze prístehovavších sa Maďarov z úrodných rovín krajiny z väčšej čiastky vytisnutí, pr. tom všetkom boli predca Slováci i dľa svedectva krajinských zákonov uhorských St. Stephani D.: L. I., Cap. VI., § 3, 4, vždycky za rovnoprávnený národ považovaní, kým sa r. 1791 zákonnými článkami 16 a 17 hegemonii Maďarov v Uhorsku základ nepoložil, a to sa skrze zákony 1792-7, 1805-4, 1808-7, 1827-11, 12, 1830-8, 1836-3, 37, 38 a 41, 1840-6, 42, 43 a 43, 1844-2 pomaly systematicky i nevyvinulo.

Slováci od svojej mohútnejšej šľachty, pre výhody, ktoré jim hegemonia Maďarov podávala, zväčša opustení, sa už roku 1843¹ osmelili skrze deputácie svoj protest proti dotedy neslýchaným prechvátom Maďarov pred Najvyšší trún zložiť, poťažne na Najvyššom mieste za odstránenie hroziaceho jim potlačenia prosiť.

Bohužiaľ, nenašla táto prosba dostatočného ocenenia, pretože mužovia uhorskej vlády, ktorí väčší vplyv mali, vtedy práve tak, ako i teraz, svoj celý vplyv na bezohľadné pozdvihnutie špeciálne maďarských záujmov vynaložili; a, pretože i druhé nemaďarské národy Uhorska od svojej šľachty podobne zväčša opustené, oslabené boli, naproti tomu maďarský národ vo svojom upriaznenom postavení ani hraníc, ani miery už neznal, museli roky 1848 a 1849 nasledovať, ktoré zo stránky maďarskej frakcie s vypovedaním na sneme pozbavenia prestolu panujúceho domu,² a následkom toho s vojanským výbojom krajiny zakončili.

Slováci, verní svojim historickým pamiatkam, ani v týchto osudných časiach, čoby len na okamih, sa nesklátili. Naproti tomu sa poponáhľali z jednej strany už vo svojom dňa 10. Mája 1848 v Lipt. Sv. Mikuláši držanom národnom zhromaždení svoje neodtajiteľné práva, jako rovnoprávnený pranárod uhorský reklamovať,³ z druhej strany v záujme zákonitosti a zákonného poriadku osobitný vojansky ustrojený dobrovoľnícky sbor. vys. vláde postaviť,⁴ a tým spôsobom svoju oddanosť svojej zdedenej národnosti a spolu i Najjasnejšiemu panovníckemu domu skutkom dokázať.

Vaše Veličenstvo ráčilo sľavedlivé právo a zásluhy slovenského národa v Uhriech

¹ Správne má byť roku 1842.

² Ide o známu detronizáciu Habsburgovcov, vyslovenú uhorským snemom 11. apríla 1849 v Debrecíne.

³ Žiadosť slovenského národa z roku 1848.

⁴ Sbor slovenských dobrovoľníkov, ustanovený roku 1849.

o prestol a vlasť najmilostivejšie uznať, keď na poťažnú Veličestvu Vášmu r. 1849 v Holomúci predloženú prosbu tohože slovenského národu,⁵ úplnú rovnouprávnosť so všetkými kmenmi uhorskými prisľúbiť a zásadu národnej rovnoprávnosti i do ríšskej ústavy od 4. Marca 1849 prijať ráčilo.

Bohužiaľ, zostali ale pri tom všetkom predlohy, ktoré slovenskí dôverníci vys. vláde dňa 21. Apríla 1849 urobili,⁶ a prosbopis, v ktorom tíže 17. Sept. 1849⁷ o utvorenie osobitnej slovenskej korunnej zeme prosili bez výsledku, naproti tomu, na doliehanie protivnej stránky, ktorú isté časové okolnosti podporovali, i ústava od 4. Marca 1849 sa vyzdvihla, a v rokoch 1852 po 1860, trebárs najviac skrze nemeckých úradníkov, len na zmocnení maďarského živlu s pollačeníím všetkých iných sa pracovalo, a sice tak, že keď r. 1859 sa ríšska rada rozmnožila, vyše dvúch miliónov duší počítajúci Slováci v nej ani jedného zastupiteľa nemali⁸ a následkom toho i Najvyšší vlastnoručný prípis dvorskému kancelárovi bar. Vaymu od 20. Okt. 1860 len predošlú hegemoniu Maďarov prinavrátil, práva a slušné žiadosti nemaďarských národov uhorských ale takmer celkom ignoroval.

Uprednostenie Maďarov nad Slovákmí a inými nemaďarskými národami uhorskými pomstilo sa i teraz, ako roku 1848, zase tým, že Vaším cis. kr. apošt. Veličestvom zamýšľané vyrovnanie ústavných práv kráľovstva uhorského so záujmami celej monarchie na neústupnom pridržaní sa takmer výlučne len z maďarských živlov zloženého peštianskeho snemu i nemaďarským národnostám uhorským neprajných zákonov z r. 1848 sa rozrazilo, a tak otcovskému srdcu Vášho Veličestva iste bolestné rozpustenie tohoto snemu vysloviť sa muselo.⁹

Zo sľubov, ktoré Slováci podľa predneseného od r. 1848 a i v najvyššom čase medzi iným v najnovšom uhorskom snemu dňa 21. júlia 1861 vydanom reškripte¹⁰ vo veľmi určitých výrazoch dostali, bohužiaľ, ani jeden ani len z obďaleč sa nevyplnil, lež Najvyšším pripisom od 20. Okt. 1860 vymenovaný dvorský kancelár bar. Vay zapríčinil utvorenie nie uhorskej, ale čisto maďarskej dvorskej kancelárie, maďarskej námestnej rady, maďarskej kúrie, a vymenovanie maďarských veľkých županov, ktorí poslední zase s pomocou pod ochranou maďarských vyšších vrchností sa utvorivšieho terorizmu i na slovenskom severe celkom maďarské stoličné kongregácie,¹¹ a s pomocou týchto čisto maďarské úradnícke sbory utvorili, takže Slováci bez ohľadu na jich veľký počet, bez ohľadu i na zbytok súcich sil z verejného života celkom vytisnutí boli. Nie divu, že v takomto položení, keď sa nemaďarským národom prislúchajúci jim vplyv na poťažné stoličné zhromaždenia takmer celkom odobral, stolice po rozpustení snemu krajinského v meravom odpore proti Najvyšším úmyslom Vášho Veličestva pokračovali, a tým v najnovších časiach nastúpivšie vypovedanie stavu výnimečného zapríčinili.

A predca sú utrpenia verných Slovákov od dosavadných ani teraz nie menšie; a úmysly terajšej uhorskej vlády o úplnom potlačení všetkých nemaďarských národ-

⁵ Pozri dok. č. 15.

⁶ Pozri dok. č. 17.

⁷ Pozri dok. č. 23.

⁸ Bolo to iste veľké opomenutie zo strany Viedne.

⁹ Uhorský snem bol rozpustený 21. augusta 1861.

¹⁰ Bola to odpoveď Františka Jozefa na adresu uhorského snemu a súčasne aj oznámenie o jeho rozpustení.

¹¹ Stoličné zastupiteľstvá, v ktorých prevládali Maďari.

ností uhorských v najnovšom v nove ustrojení katolíckých škôl a vrchností¹² tak zjavne sú vyslovené, že strany toho žiadna pochybnosť povstať nemôže.

Verní Slováci znášajú i teraz, jako od r. 1848 počnúc, takmer nepretržene, smutné následky spupnosti tej stránky, ktorá sa úplného osobitného postavenia v cisárstve a výlučného panstva maďarského živlu nad všetkými ostatnými v Uhorskej domáha. Tí sami Slováci budú museť ako dosiaľ, i teraz so stavom výnimečným spojené následky mimo svojej viny znášať; a i pod výnimečným stavom podľa obyčaje, na upevnení tejto stránky a na oslabení Slovákov systematicky, a síce, čo každého verného poddaného najviac zarmucuje, zrovna v Najvyššom mene Vášho cis. kr. apošt. Veličestva pokračovať bude.

V takýchto okolnostiach sa bezmála zase tá prípadnosť zavrďá, že pri definitívnom usporiadaní záležitostí, jako bezprosredne pred 20. Okt. 1860 sa zase nie celkom bez príčiny bude môcť tvrdiť, že všetky národy uhorské jednako zmýšľajú a všetky jednohlasne jako jeden muž nenarušené zadržanie zákonov z r. 1848 želajú.

Slováci uhorskí ale nemajú žiadnej viny na výstupku svojich potlačiteľov, oni nepotrebujú stavu výnimečného, ponevác i bez neho jako loyálni poddaní svoju občiansku povinnosť ochotne vyplnia, kadenáhle viacrazy slúbená, i Najvyšším slovom Vášho Veličestva zaručená rovnoprávnosť, teda možnosť za podiel sa jim dostane, vo svojej vlasti, ktorú nie menej, ba snáď rozumnejšie milujú nežli iní, zvlášte ale v obývaných nimi čiastkach hornieho Uhorska, tak značnému ďaleko vyše dvúch millionov duší počítajúcemu národu zodpovedný vplyv a platnosť obsiahnuť.

V tejto záležitosti, jako rozpovedané, už r. 1843¹³ jedno vyslanstvo prosby na Najvyššom mieste prednieslo, tieže prosby r. 1849 v najvyššom dvorskomo sídle v Holomúci podobne najponíženejšie vyslanstvo, potom ale slovenskí dôverníci 21. Apr. a 17. Sept. 1849 obnovili, naposledy ale početné, dňa 6. a 7. junia 1861 v Tur. Sv. Martine držané národné zhromaždenie v prítomnom s najhlbšou pokorou pripojenom memorandum bližšie formulovalo, poľažne požadavkom času pristrojilo.

Toto memorandum bolo k oddaniu snemu krajinskému určené, aby na tomto základe želaní národov uspokojujúci návrh zákona Vášmu cis. kr. apošt. Veličestvu predložený bol. Ponevác ale uhorský snem na miesto toho, žeby naproti spravедlivým požadavkám potlačených národov spravедlivým sa bol dokázal, proti spomenutému memorandum s nadužitím moci úradnej municipii protesty zapríčinil a vôbec na výlučné len maďarským záujmom priaznivé stanovisko tak zvaných 1848. zákonov postavil, ponevác ďalej tenže snem práve preto je už rozpustený a účinkovať prestal, od vrchností uhorskej vlády ale, podľa hore uvedeného žiadna pomoc očakávať sa nedá, len jediná cesta nám pozostáva, aby sme sa bezprostredne k Vášmu c. kr. apošt. Veličestvu obrátili, a na základe mnohých sľubov národnej rovnoprávnosti, obzvlášte ale na základe Najvyššieho reškriptu na uhorský snem od 21. Julia 1861 najponíženejšie prosili:¹⁴

1. Aby Slováci uhorskí, jako to staré uhorské zákony menovite III-ae-25, § 1 a 2, 1608; 13 a, c, 1608; 10, 1609-44 atď. dopúšťajú, práve tak ako Rusi, Srbi a Romani za osobitný národ uhorský, uznání, a tie kraje, ktoré tento národ ako nepretrhnutý celok obýva, menovite v stoliciah Prešporok, Nitra, Tekov, Trenčín, Hont, Zvolen, Turiec, Orava, Liptov, Novohrad, Gemer, Spiš, Šariš, Abauj a Turňa, jako osobitné hornouhorské slovenské Okolie uznané a konštituované bolo.

¹² Ide o návrh miestodržiteľskej rady z 21. októbra 1861.

¹³ Pozri dok. č. 1, pozn. 3.

¹⁴ Ide o Kráľovu odpoveď na adresu uhorského snemu o riešení vzťahu Viedne k Uhorsku.

2. Aby toto Okolie jako ucelistvujúca čiastka Uhorska všeobecnému uhorskému snemu tak dobre, jako i najvyšším uhorským vrchnostám síce podriadené bolo, ale aby tože dľa príkladu dištriktov Jazygov a Kumánov, Hajdukov a provincie XVI. spišských miest osobitným národným zastúpením a jak politickou tak pravosúdnou správou nadelené bolo.

3. Aby poradná a pokonávajúca reč v politickej správe a pri prisluhovaní spravodlnosti v hraniciach tohoto Okolia výlučne reč slovenská bola, vynímajúc ale tých niekoľko obcí inej národnosti, ktorých obecné záležitosti bez prekážky v reči väčšiny by sa pokonávať mali.

4. Aby z ohľadu škôl tohoto Okolia slovenský národ v medzach všeobecných školských nariadení nakladať mohol.

Vášho cis. kr. apošt. Veličestva sväté ústavné právo je také a podobné prosby na základe krajinských zákonov II-7 a II-9¹⁵ najmilostivejšie vypočúvnuť a o tom z Najvyššej plnomocnosti privilegia udeliť. Prosiac teda o takéto privilegium, opovažujeme sa spolu návrh takejto písomnosti na dôkaz toho, že po ničom netúžime, čo by vláde Vášho Veličestva, alebo riši alebo uhorskej krajine rozpaky pripravil mohlo, pripojil a pri tom len ešte v najhlbšej pokore otcovskú pozornosť Vášho Veličestva na to obrátiť, že náš ľud zčiasťky zúžením v predošlých časiech obyčajného a i zákonne zabezpečeného lacnejšieho užívania soli, zčiasťky pre chybné zhotovenie katastru pozemnej dani a pre úplný nedostatok železníc pri splácaní dani v porovnaní s obyvateľmi úrodných rovín vo veľmi nesnadnom položení sa nachodí, a preto i z tohoto ohľadu Najvyššej milosti nanajvyš potrebuje.

Ráčiž Vaše Veličenstvo ešte len najmilostivejšie dopustiť, aby sme sa v najhlbšej pokore podpísali.

Vášho cis. kr. apošt. Veličestva
verne poslušní poddaní slovenského národa:

Štefan Moyses mp., biskup v Banskej Bystrici.

Ján Francisci, miestodržiteľský radca.

Tomáš Červen mp., opát de Casa Nova a banskobystrický dómsky kantor.

Karol Kuzmány, superintendent prešporskej ev. a v. superintencie a profesor teológie na ev. teol. fakulte vo Viedni.

Dr. teol. J. M. Hurban mp., konzistoriálny radca prešporskej a v. ev. cirkvi, farár ev. v Hlubokej.

Ján Gottschár mp., opát v Koblane a konzistoriálny radca banskobystrického biskupstva.

Maxmilián Hudec, splnomocnený zástupca ev. a v. duchovenstva Oravského seniorátu.

František Blaho, advokát a mešťan slob. kráľ. mesta Skalice.

Pavol Koblišek, advokát a majiteľ pozemkov v Skalici.

Štefan v. Daxner mp., advokát a statkár.

Viliam Pauliny-Tóth de Töre et Tót-Megyer, redaktor.

Pavol Mudroň mp., stoličný notár a prisediaci súdu.

Daniel Miloslav Bachát, ako splnomocnenec ev. cirk. obce v Pribyline v Liptove a učiteľ, tamtiež.

¹⁵ Ustanovenia Verbóczyho *Tripartita* o určení výsad, o dvoch náhľadoch na výsady a o dvoch spôsoboch ich vzniku.

Adam Kardoš z Kardošlováska, krajinský advokát.
 Ján Országh mp., arcidiakon a farár v Sv. Jure v Turci.
 František Filó, inžinier.
 Ignác Štefko mp., obchodník vo Viedni, Neubau 271.
 Ľudovít Turzo z Nosíc mp., advokát.
 Alexander Androvich mp., krajinský advokát.
 Romuald Zaymus mp., kaplán v Ilave.
 Jozef Országh mp., sedriálny prisažný.
 Ďuro Kostka, statkár mp.,
 Ďuro Ježšo, splnomocnený mesta Stará Turá.
 Andrej Galbavý, splnomocnený mesta Stará Turá.
 Alexander Pongrácz mp., ze Szent-Miklos et Ovár, farár a dekan považskobystrický.
 Ján Rohatsek, konsistoriálny radca a mešťan staroturanský.
 Július Plošic mp., farár v Selciach.
 Pavol Kukmánd z Brezna, obchodník.
 Michal Chrástek mp., konzistoriálny notár a profesor teológie v Banskej Bystrici.
 Juraj Slota mp., farár v Tužine a redaktor Slovenského národného učiteľa.
 Andrej Hodža mp., farár v Sučanoch v Turčianskej stolici.
 František Strakovič, farár v Lednici.
 Štefan Závodník, farár a dekan v Pružine.
 Pavol Mischa mp., mešťan v Skalici.
 D. Lichard mp., býv. profesor, t. č. redaktor Slovenských novín.
 Jozef Bielek, kaplán v Púchove.
 Samuel Šipka, stoličný prisažný.
 Ambróz Pivko, prisediaci stoličného súdu.
 Andrej Švehla mp., mešťan v Turč. Martine.
 Ján Tarek, obchodník, Stará Turá.
 Matej Štefko, mešťan a majiteľ domu, Gumpendorf č. 514 vo Viedni, z Turca.
 Štefan Hyroš, kat. farár v Sv. Michale.
 J. Szeberinyi, cis. kráľ. posádkový kazateľ a konzistoriálny radca prešporskej
 superintendencie.
 J. Hergoter mp., z Lamača.
 D. Štúr, geológ cis. kráľ. geologického ústavu vo Viedni.
 Ján Štrba mp., opát z Grabu, farár v Detve v Zvolenskej stolici.
 Vavrínek Dérer mp., dekan, farár v Geletneku, majiteľ zlatého záslužného kríža
 s korunou.
 Štefan Záhorský mp., dekan a farár v Hájnikách.
 Dr. Andrej Michal Mudroň, krajinský a zmenkovosúdny advokát v Bratislave.
 Ignác Juračka mp., farár v Lábe.
 Štefan Čulen mp., farár v Perneku.
 Ján Galbavý mp., farár v Jablonovom.

Vo Viedni dňa 6. Dec. 1861.